

Handläggare
Anna Forsström
08-508 25 085
Carolina Morales
08-508 25 146**Till**
Socialnämnden
2021-02-16

Årsrapport 2020 Socialtjänstinspektörer

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas årsrapport
2. Socialnämnden överlämnar rapporten till kommunstyrelsen
3. Socialnämnden överlämnar rapporten till samtliga stadsdelsnämnder för kännedom

Fredrik Jurdell
socialdirektörVeronica Wolgast Carstorp
avdelningschef

Sammanfattning

Under 2020 har socialtjänstinspektörerna genomfört granskningar i tre stadsdelsförvaltningar gällande familjevård och i fyra stadsdelsförvaltningar gällande akut logi vid ekonomiskt bistånd, samt följt upp tidigare genomförd granskning från 2019.

I kvalitetsgranskningarna om familjevården framkom bland annat att barn i hög grad gjordes delaktiga och hade inflytande över umgängesplaneringen. Det tydligaste utvecklingsområdet var den systematiska uppföljningen av barnets fysiska och psykiska hälsa, samt tandvård. Granskningen av akut logi vid ekonomiskt bistånd visade bland annat att instrumentet Initial bedömning användes i hög grad samt att mycket kortvariga biståndsbeslut sällan förekom. De tydligaste utvecklingsområdena var att tillämpningen av nödprövning skilde sig mellan stadsdelsförvaltningarna samt att socialtjänstens organisatoriska förutsättningar blev ett hinder för att enskilda med svårare psykosocial problematik fick stöd efter behov.

Uppföljningarna av 2019 års granskningar om våld i nära relationer visar att granskningsresultaten använts som underlag i stadsdelsförvaltningarnas utvecklingsarbete och har bidragit till likställighet över staden.

Bakgrund

Socialtjänstinspektörernas verksamhetsinriktning och mål är att ”stadens insatser inom individ- och familjeomsorgen ska vara av god och jämn kvalitet, den enskilde ska få likvärdig bedömning oavsett var i staden ärendet behandlas”. Lagstiftning, kommunfullmäktiges mål, specifika nämndmål och stadens riktlinjer ska vara styrande för inspektörernas arbete. I socialtjänstinspektörernas arbete ingår att årligen avlämna en rapport över årets verksamhet.

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de kvalitetsområden som utformats av Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR):

- Trygghet och säkerhet
- Självbestämmande och integritet
- Helhetssyn och samordning
- Kunskapsbaserad verksamhet och effektivitet
- Tillgänglighet

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 10 februari 2021. Funktionshinderrådet har haft möjlighet att behandla ärendet den 11 februari 2021.

Ärendet

Under våren genomfördes kvalitetsgranskning om familjevård med fokus på hälsa, delaktighet och umgänge vilken omfattade stadsdelsförvaltningarna Farsta, Hägersten-Liljeholmen och Norrmalm-Östermalm. Sammanlagt granskades 42 slumpvis utvalda familjehemsplacerade barns ärenden. Tidsperioden som granskades var 2018-2019.

Under hösten genomfördes kvalitetsgranskning gällande ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende i stadsdelsförvaltningarna Hässelby-Vällingby, Skarpnäck, Skärholmen och Södermalm. Sammanlagt granskades 80 ärenden från 2020.

Under året har även uppföljning genomförts avseende kvalitetsgranskning om våld i nära relationer från 2019 i stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Kungsholmen, Norrmalm samt Rinkeby-Kista.

De sammanfattande synpunkterna redovisas nedan utifrån några kvalitetsområden som ingår i Socialstyrelsens definition av god kvalitet.

Trygghet och säkerhet

Familjevård

Socialtjänstinspektörerna fann i familjevården inga direkta skillnader i bedömningarna vilket visar på likställighet mellan de granskade enheterna. I dokumentationen återfanns i samtliga ärenden relevant dokumentation vad gäller uppdaterade journaler och vårdplaner. Övervägandena var i de flesta fall genomförda i rätt tid. Att genomförandeplaner saknades i närmare hälften av ärendena är en tydlig brist.

Ekonomiskt bistånd

I granskningen om akut logi inom ekonomiskt bistånd grundades avslagsbesluten bara i undantagsfall i att personen själv hade egna medel för att lösa sin boendesituation. I övrigt handlade avslagen främst om att den enskilde inte uppfyllt de krav som ställts i ansökan om bistånd. Trots det framgick det endast i sju av femton avslag att socialtjänsten gjort en bedömning om personen hade tillräckliga egna inkomster för att tillgodose behovet av logi själv eller om det förelåg nöd/risk för nöd. I resten av avslagen framgick inte av dokumentationen att socialtjänsten hade tagit ställning till om personen kunde riskera nöd med anledning av avslaget. Om den enskilde inte uppfyllt kraven som socialtjänsten ställer kopplat till ansökan om ekonomiskt bistånd för tillfälligt boende kan det innebära att hen riskerar att stå utan mat och tak över huvudet.

Helhetssyn och samordning

Familjevård

Avseende familjevården var barnets hälsa generellt svår att följa. Hälsoundersökningar återfanns sällan. I övervägandena varierade det mycket i vilken grad barnets hälsa var uppföljd och endast i 40 % var den fysiska och psykiska hälsan uppföljd. Placerade barn som grupp har avsevärt sämre hälsa jämfört med andra barn och utifrån detta blir slutsatsen att ett mer systematiskt arbete behöver göras för att säkerställa att nödvändiga vårdkontakter och insatser genomförs och följs upp utan dröjsmål. Att hälsokort används i samtliga ärenden bör följas upp på aggregerad nivå vid samtliga enheter.

Ekonomiskt bistånd

I många ärenden som rörde personer med psykisk ohälsa, missbruk och/eller funktionsnedsättning hade den enskilde trots omfattande svårigheter ingen hållbar kontakt med andra enheter och ekonomiskt bistånd blev då ensam aktör kvar. I flera fall hade brukarna uppenbara svårigheter att möta socialtjänstens krav vilket medförde att de antingen blev kvar långa perioder på vandrarhem eller fick avslag på sin ansökan om bistånd. Det är angeläget att

förvaltningarna verkar för att skapa organisatoriska förutsättningar för samverkan, och arbetar för att brukare med komplexa behov möts av relevant kompetens och insatser. Att flera av förvaltningarna i granskningen arbetar för att utöka samverkan är positivt med tanke på målgruppens omfattande behov av stöd.

Kunskapsbaserad verksamhet

Familjevård

Det bör uppmärksammas att organisationen Knas hemma starkt rekommenderar oannonserade hembesök, vilket i princip endast i undantagsfall förekommer vid de granskade verksamheterna. I många fall kan oannonserade hembesök vara svåra att genomföra med tanke på geografiska avstånd. Socialstyrelsens handbok betonar vikten av att ”kontakten mellan socialtjänsten och den som ger vården inte präglas av misstänksamhet och kontroll”¹ samtidigt som ansvaret att upptäcka eventuella missförhållanden vilar på socialtjänsten. Med detta som utgångspunkt bör oanmälda hembesök fortsättningsvis diskuteras i stadens familjevårdsnätverk. Alternativa sätt att kommunicera med barnet utöver de regelbundna besöken skulle kunna stärka lyhördheten för barnets signaler, såsom sms, Skype eller e-post.

Ekonomiskt bistånd

Initial bedömning (IB) användes i varierande grad, i Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning i samtliga ärenden. Genom att använda bedömningsinstrument säkerställs att utredningarna och bemötandet blir enhetligt. Syftet är även att öka delaktighet och transparens gentemot den enskilde.²

Vid de granskade enheterna återfanns strukturerade planer kring boendefrågan i mindre än hälften av ärendena. De dokumenterade planerna var ofta generellt formulerade sett till mål och de krav som ställdes på den enskilde. Södermalms stadsdelsförvaltning hade högst andel planer med mål och delmål, vilket bidrar till att göra den fortsatta processen strukturerad.

¹ Socialstyrelsen (2020) Placerade barn och unga – handbok för socialtjänsten, sid 247

² Socialförvaltningen (2017) Handläggning av ekonomiskt bistånd - riktlinjer

Effektivitet och tillgänglighet

Familjevård

I det granskade materialet var barn med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (npf) tydligt överrepresenterade. Med anledning av ovanstående är det viktigt att enheterna löpande prioriterar att säkra och upprätthålla npf-kompetens avseende bemötande, bedömningar och insatser. I de flesta av de granskade fallen uppmärksammades barnets stödbehov utifrån funktionsnedsättningen i handläggningen, ofta kopplat till skolsituationen eller behov av mer handledning till familjehemsföräldrarna.

I dokumentationen framkom att frågan om barnets rätt till umgänge med de biologiska föräldrarna är högt prioriterad av familjevårdshandläggarna. Mycket tid lades på att motivera och åstadkomma ett samarbete som gynnar barnet och att umgängesplaneringen skedde med barnets bästa som utgångspunkt. Barnets önskemål gällande umgänge framgick av dokumentationen och hade, där detta var möjligt, inflytande på umgängesarrangemanget.

Ekonomiskt bistånd

Specifikt stöd gällande boendesituationen, såsom bolots eller borådgivning, gavs i hälften av de 80 granskade ärendena. Södermalms stadsdelsförvaltning erbjöd sådant stöd i flest ärenden. I många av de ärenden där stödåtgärder inte erbjöds hade den enskilde betydande svårigheter att själv lösa sin boendesituation med anledning av psykosociala svårigheter och funktionsnedsättning. Inspektörernas bedömning är att praktisk hjälp och vägledning utifrån den enskildes individuella förutsättningar generellt behöver erbjudas i högre utsträckning.

Självbestämmande och integritet

Familjevård

Barnhandläggaren träffade i de flesta fall barnet 3-4 gånger per år varav de flesta även enskilt, betydligt fler möten genomfördes i mer turbulenta ärenden. I några enstaka ärenden träffade handläggaren barnet endast någon gång per år, detta skedde som regel utifrån att situationen kring barnet föreföll vara stabil.

Ekonomiskt bistånd

Samtliga förvaltningar uppgav att lösningar på boendesituationen ofta bygger på att den enskilde flyttar till annan kommun. Samtliga framhöll samtidigt att tvång att flytta inte förekommer. I samband

med granskningen framstod det som att det främst i Hässelby-Vällingby och Södermalms stadsdelsförvaltningar ställdes krav på den enskilde att söka boende i hela landet för att ha rätt till bistånd.

Att avslå ekonomiskt bistånd för att den enskilde inte går med på att flytta till annan kommun har inte stöd juridiskt.³ Den enskildes rätt till självbestämmande ska värnas i handläggningen. Det är positivt att förvaltningarna är tydligt medvetna om att tvång att flytta inte får förekomma. Att ställa krav på att söka bostad över hela landet för att ha rätt till bistånd måste också ifrågasättas. Enligt en kammarrättsdom från 2012⁴ kan ett rimligt sök område till exempel vara inom pendlingsavstånd till den aktuella kommunen. Om boendelösningar på annan ort är aktuella ska den enskilde samtycka till detta och den enskildes förutsättningar i den nya kommunen ska stå i centrum. Insatser ska planeras tillsammans med den enskilde och stöd och motivationsarbete ska präglade processen.

Jämställdhetsanalys

Årets granskningar har haft ett jämställdhetsperspektiv genom att samtliga variabler har granskats uppdelat på kön, för att på så sätt kunna hitta eventuella omotiverade skillnader mellan flickor/kvinnor och pojkar/män. I familjevårdsgranskningen utgjorde flickorna 45 procent av de granskade ärendena och pojkarna 55 procent. Urvalet speglar nationella siffror där pojkar i högre grad är placerade för vård.⁵ I granskningen avseende ekonomiskt bistånd ingick 51 % kvinnor och 49 % män. Några direkta skillnader i handläggningen utifrån kön påvisades inte vid någon av årets granskningar.

Uppföljning

Under året har uppföljning genomförts avseende kvalitetsgranskning om våld i nära relationer från 2019 i stadsdelsförvaltningarna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Kungsholmen, Norrmalm samt Rinkeby-Kista. I uppföljningen framkom att de granskade stadsdelsförvaltningarna har arbetat med resultaten genom att utveckla sina arbetssätt, mallar och rutiner utifrån de utvecklingsområden som framkom i granskningen. Bland annat har handläggningstider förkortats och mer fokus har lagts på det långsiktiga behovet av stöd och på särskilt sårbara grupper.

Planering 2021

Under 2021 kommer socialtjänstenspektörerna att granska barn- och ungdomsvården med fokus på hur barns rätt tillvaratas, bland annat

³ RÅ 2004 ref 130

⁴ Kammarrätten Göteborg målnummer 5112-12

⁵ Socialstyrelsen (2020) Placerade barn och unga - Handbok för socialtjänsten

gällande delaktighet, helhetssyn inklusive skolsituationen och behov av skydd för barn i åldern 0-12 år. Granskningen kommer att omfatta sju stadsdelsförvaltningar.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner socialtjänstinspektörernas årsrapport för 2020.

Bilaga

Årsrapport 2020 Socialtjänstinspektörer